

Адаптація в національне законодавство міжнародно-правових основ захисту дітей від злочинних посягань

Кушнір Микола Миколайович, здобувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права (Національна академія внутрішніх справ)

Світовою спільнотою визнано, що діти, підлітки потребують особливої охорони їх прав, захисту від свавілля, злочинного посягання, аморального впливу дорослих.

Резолюцією 40/30 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада 1985 прийняті Стандартні мінімальні правила, які стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх (Пекінські правила) [1, с. 51-85].

У документі звертається увага на особливості підліткового віку. Головною метою при відправленні правосуддя є забезпечення благополуччя неповнолітніх, їх виховання і підготовка до нормального життя в суспільстві. Підкреслюється необхідність створення повсюдно спеціальних підрозділів поліції.

Конвенція про права дитини, прийнята резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеєю ООН від 20 листопада 1989 [1, с. 23-50], містить перелік обов'язків держав щодо забезпечення законодавчих, адміністративних заходів захисту прав і законних інтересів осіб, що не досягли повноліття. Стаття 1 Конвенції говорить : « Дитиною є кожна людська істота до досягнення 18 річного віку».

Сім'я визначається головним суб'єктом виховання дітей та підлягає захисту державою.

У документі визначені завдання щодо захисту дітей від жорстокості та насильства в сім'ї, щодо забезпечення прав на освіту, відпочинок і дозвілля, на захист від економічної експлуатації.

Резолюцією 45 / 112 Генеральної Асамблеї ООН від 1 грудня 1990 р. прийняті керівні принципи ООН для попередження злочинності серед неповнолітніх (Керівні принципи, прийняті в Ер-Ріяді) [1, с. 86-102]. У керівних принципах позначені всі основні напрями організації профілактичної роботи.

У 1990 р. Генеральною Асамблеєю ООН прийнято Правила захисту неповнолітніх, позбавлених волі [1, с. 103-128].

У статті 1 Правил сказано: «Ув'язнення неповнолітнього до виховної установи повинно завжди застосовуватися як крайній захід і на протязі мінімально необхідного періоду часу».

Міжнародні документи приймалися не в формі юридично обов'язкових договорів, а у вигляді рекомендацій. Водночас більшість країн, включаючи Україну, привели законодавство і практику відповідно до цих стандартів. Однак діти в силу особливостей їх психіки, фізіології, соціально-правового статусу потребують спеціально-правового (ювенального) регулювання.

Видається за доцільне прийняти Закон про неповнолітніх, в якому з урахуванням передової вітчизняної та зарубіжної практики, місцевих умов, визначалися б :

- права, правовий статус і соціальний стан неповнолітніх в суспільстві, в тому числі в сім'ї, навчальному та трудовому колективі;
- обов'язки неповнолітніх по відношенню до рідних, суспільству, держави, оточуючих, з дотримання законів, норм моралі;
- відповідальність неповнолітніх за протиправну і аморальну поведінку;
- обов'язки держави, батьків, посадових та інших осіб з виховання та забезпечення нормальних умов життєдіяльності підлітків;
- відповідальність посадових осіб, батьків, інших дорослих, що порушують права неповнолітніх, які не виконують своїх обов'язків по вихованню та забезпеченню нормальних умов їх життєдіяльності.

З урахуванням що відбуваються в суспільстві змін потрібно поступове вдосконалення кримінального, кримінально-процесуального, кримінально-виконавчого (пенітенціарного) законодавства.

Слід зазначити, що новели Кримінального кодексу України 2001 р. в певний мірі відображають ці зміни. Передбачена спеціальна глава 21 «Злочини проти сім'ї та неповнолітніх. У статтях визначена кримінальна відповідальність за ті чи інші дії проти неповнолітніх, а також за їх втягнення у злочинну діяльність.

У ряді статей Кримінального кодексу України (ст. ст. 117, 121) визнаються кваліфікуючою ознакою діяння проти неповнолітніх з підвищенням санкцій.

Однак у національному законодавстві по відношенню до дітей (неповнолітнім), на наш погляд, повинні бути передбачені норми, які забезпечують безпеку підлітків, додаткові гарантії збереження таємниці розслідування справ, за якими вони проходять потерпілими або свідками.

Водночас потреби ювенальної віктимологічної аналізу злочинності настійно диктують необхідність перегляду існуючих форм статистичного звіту про жертви злочинів [2, с. 20-21]. Доцільно розробити нову форму для формування статистики жертв злочинів - картку ф. 2.1. «Про потерпілих і заподіяний збиток». У ній, зокрема, повинні знайти відображення відомості про соціально-демографічної характеристиці потерпілого (стать, вік, сімейний стан тощо).

Необхідно ввести у всій системі кримінальної юстиції спеціалізацію співробітників міліції, прокуратури, а також суддів у справах, за якими потерпілими проходять неповнолітні.

З досвіду зарубіжних країн доцільно в обласних центрах створити так звані притулки для тимчасового перебування жінок, у тому числі з дітьми, які переховуються від свавілля їх чоловіків, інших дорослих членів сім'ї [3, с. 27-28].

Здійснення комплексної, цілеспрямованої роботи, в тому числі з урахуванням думки колишніх і потенційних потерпілих, дозволить

ефективніше захистити підлітків та молодь від злочинних посягань та втягнення їх у злочинну діяльність.

Список використаних джерел:

1. Сборник международных стандартов и норм ООН в области правосудия в отношении несовершеннолетних. - М., 1998. - С. 51-85.
2. Квашиш В. Е. Зарубежные законодательные и практические защиты жертв преступлений : [монография] / Квашиш В. Е., Вавилова Л. В. - М., 1996. - С. 20-21.
3. Курганский М. К., Лялеков В. А. Основы безопасности человека в экстремальных ситуациях. - Воронеж, 1994. - С. 27-28.